

Den ekonomiska politiken diskriminerar landsbygden

I januari 2020 var det mediauppmärksamhet kring att Sveriges nordligaste mjölkproducent hade sålt korna. Det är förvisso tråkigt, men långt tråkigare är att nedläggningar sker inom alla lantbruksbranscher, hela tiden och i alla landsändar. Visionen att ”Hela Sverige ska leva” blir tyvärr allt mindre relevant. Landsbygdsutveckling har blivit landsbygdsavveckling.

Samtidigt är landsbygdsutveckling ett stort forskningsområde med särskilda vetenskapliga tidskrifter, konferenser och internationella föreningar. Vid SLU i Uppsala finns en grupp som forskar om landsbygdsfrågor. Förutom den svenska glesbygdsproblematiken ägnar sig forskarna åt studier av u-länder samt genus- och miljöfrågor (se länken nedan).

ROBIN HOOD

I Sverige liksom i flera andra länder försöker staten motverka regionala obalanser genom att utsatta landsändar får pengar och rikare landsändar betalar. Nu diskuteras de svenska politikerna en utökning av denna Robin Hood-skatt och detsamma gör danska politiker.

Den kommunalekonomiska utjämningen har kritiserats för att vara odemokratisk och antiliberal. Dels uppges den vara i strid med grundlagens regler om att kommuninvånarna själva ska bestämma över sitt skattetryck och kommunalskatten ska gå till service åt kommuninvånarna. Dels sägs omfördelningen betyda att resurser blir ineffektivt allokerade. Pengar hamnar inte där de ger bäst avkastning, samtidigt som det finns mindre pengar för sådant som skulle kunna ge bäst utbyte.

OPPORTUNISM

Dessa liberalernas argument är ren opportunism. De tycks vara påhittade av folk som tror att kommuner kan likställas med företag och att medborgare är konsumenterna och ägarna. En företagare har ägare som beslutar om investeringar, tänker långsiktigt och vill få avkastning på sitt kapital. Företag kan flytta från en ort till en annan, skaffa nytt kapital och andra resurser samt utveckla nya produkter och marknader. Däremot kan ingen kommuninvånare hävda äganderätt till en kommun och medborgare har inga krav på kapitalavkastning.

Detta inser naturligtvis lokalpolitikerna, men inte alla rikspolitiker, omgivna som de är av lobbyister och ideologiska rådgivare och med ett tidsperspektiv fram till nästa opinionsundersökning. Opportunisterna brukar ju inte vara bra på konsekvenstänk.

MARKNADEN ALLOKERAR FEL

I stället för dessa båda argument kan motsatsen hävdas, nämligen att landsbygdens tillbakagång är en följd av en blind tro på marknadsmekanismens välsignelse. Politikernas vurmande för

privatisering och outsourcing medför problem för landsbygden. En liberal-ekonomisk politik kan främja ekonomisk utveckling i ett land som helhet, men den gynnar starka regioner och missgynnar de svaga. Marknadsmekanismen kan aldrig åstadkomma social utjämning – tvärtom.

Därmed kan skatteomfördelningen betraktas som att pengar från gynnade landsändarna överförs till de kommuner som lider skada av den ekonomiska politiken. Man kan till och med hävda att skatteutjämningen är rikspolitikernas sätt att kompensera landsbygden, eftersom så många politiska beslut diskriminerar landsbygden. Särskilt kommuner med långa avstånd och skev befolkningsstruktur har oförskytt hamnat i bakvattnet och på grund av onda cirklar utvecklas de bara negativt.

Det finns många exempel på att rikspolitiker missgynnar landsbygden: minimal utbyggnad av snabbt bredband, nedläggning av arbetsförmedlingskontor, dåligt underhåll av vägar och järnvägsspår, höga skatter på fordonsbränsle, färre poliskontor, sämre postdistribution, färre apotek och systembutiker, nedläggning av sjukhusenheter och skolor. Rikspolitikerna dumpar invandrare i landsbygdskommuner, vars skattebetalare får stå för kostnaderna. Samtidigt vill stockholmspolitikerna ha höghastighetståg söderut med finansiering från landets alla medborgare.

FÖRETAGEN BEHÖVS

Ingen kommunal skatteutjämning kan dock ensam rädda landsbygden, särskilt inte om pengarna bara går till att täppa till håll i kommunernas kassor. Då är det fråga om palliativ vård, alltså att en landsbygdsända överlever ytterligare en tid men till sist dör den ändå.

Landsbygden behöver bönder och andra företagare, som drar in pengar från större och mera avlägsna marknader. För detta krävs en fungerande infrastruktur i vid bemärkelse, inklusive kunskapsuppbyggnad. En förutsättning för att företagarna ska vilja investera är dock att kommunalskatten är rimligt låg, och även där har staten en uppgift.

Även om ambitionen sänks till ”Halva Sverige ska leva” måste den landsbygdsdiskriminerande ekonomiska politiken läggas om, systemet med skatteutjämning tas på allvar och offentliga investeringar görs i landsbygdens infrastruktur. Eller ska vi fortsätta med nuvarande ”Orter med många väljare ska överleva”?

Läs mer: www.slu.se/institutioner/stad-land/forskning/Landsbygdsutveckling/

Jerker Nilsson, Institutionen för ekonomi, SLU Uppsala